

UKRAINE

**MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**

**State University of Information and Communication Technologies
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІНФОРМАЦІЙНО-
КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

**STATE UNIVERSITY KYIV AVIATION INSTITUTE
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КИЇВСЬКИЙ АВІАЦІЙНИЙ ІНСТИТУТ**

**Université Paris Cité
УНІВЕРСИТЕТ ПАРИ СІТЕ (ФРАНЦІЯ)**

**Ukrainian Science Diaspora in France
Українська наукова діаспора у Франції**

**NEW PERSPECTIVES ON NATIONAL IDENTITY IN
CULTURE, LANGUAGE, ART AND LITERATURE**

**НОВІ ПЕРСПЕКТИВИ НАЦІОНАЛЬНОЇ
ІДЕНТИЧНОСТІ В КУЛЬТУРІ, МОВІ, МИСТЕЦТВІ ТА
ЛІТЕРАТУРІ**

Збірник наукових праць

**Київ
Талком
2025**

УДК 001.891: 316.7: [7+811+82]

Н73

**НОВІ ПЕРСПЕКТИВИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В
КУЛЬТУРІ, МОВІ, МИСТЕЦТВІ ТА ЛІТЕРАТУРІ:** збірник наукових
Н73 праць / за заг. ред. О.Г. Шостак. — К.: Талком, 2025. — 290 с.
ISBN 978-617-8627-03-4

Збірник містить тексти доповідей XVI Міжнародної конференції з питань національної ідентичності у мові та культурі, що відбулася 5-6 травня 2025 року .

УДК 001.891: 316.7: [7+811+82]

Редакційна колегія:

О. Г. Шостак, доктор філологічних наук, професор

(Парі Сіте університет, Франція,

Державний університет «Київський авіаційний інститут» , Україна)

А. Нуселовичі, доктор філологічних наук, професор

(Екс-Марсель університет, Франція)

А.Клав'є доктор філологічних наук, доцент (Парі Сіте університет, Франція)

А. Колісниченко, кандидат філологічних наук, доцент

(Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій, Україна)

С. Харицька, кандидат педагогічних наук

(Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій, Україна)

Рекомендовано до друку Вченою радою Державного університету інформаційно-комунікаційних технологій (протокол № 7 від 20 травня 2025 р.)

ISBN 978-617-8627-03-4

© Колектив авторів, 2025

© Державний університет інформаційно-комунікаційних систем, 2025

Tarnavska, T., Glushanytsia, N., Erman Akili (2023). Evolution of the concept of system and systems approach. «*Current issues in modern science*», № 7, (13), 456 – 467 [in English].

**ПРАКТИКИ ЕНФРІКМЕНТУ В РОМАНІ КОЛОНІЯ (2023)
МАКСА КІДРУКА**

Гайдаш А.В.

(Київський столичний університет імені Бориса Грінченка,
Україна)

orcid.org/0000-0001-8200-2875

***AGE-RELATED ENFREAKMENT IN MAX KIDRUK'S
NOVEL КОЛОНІЯ (2023)***

Gaidash A.

Abstract. Enfreakment is the discriminatory practice of designating a subject as a freak. Freak studies reveal that this practice originated from a subculture of dime museums and sideshows in the United States during the nineteenth century. Despite its decline in the mid-twentieth century, enfreakment morphs into different cultural forms in US-American popular culture, including science fiction. With the advent of globalisation, the trends of mass culture became transatlantic and transnational. The worldwide integration enables the traditions of enfreakment to penetrate Ukrainian modern literature. In his voluminous novel, *Колонія*, the author explores the phenomenon of a freak in the character of Kenton Dragan, who has progeria syndrome. This rare genetic disorder makes children age quickly, deforming their corporeality. Thus, middle-aged, miniature Kenton physically resembles a dwarf often facing humiliation. An aspect of communication, invectivity (an umbrella term for shaming, humiliating, and marginalising) is one of the modes of enfreakment, too. The paper attempts to analyse the practice of enfreakment related to age disability through a close reading of the 'enfreaked' character of Kenton Dragan, within the

framework of freak studies (Leslie Fiedler, Rosemarie Garland Thomson, Robert Bogdan, and Michael Chemers).

Keywords: enfreakment, age, progeria, science fiction, freak, invectivity, pop culture, non-normativity.

Енфрікмент – це дискримінаційна практика позначення суб'єкта як «фріка». Цей складний комплекс людської взаємодії бере свої витoki з субкультури американських дешевих музеїв і сайд-шоу (відомих як фрік-шоу) XIX століття. Як процес конструювання або категоризації в якості «фріка» особистість із ненормативною тілесністю (пізніше і свідомістю), енфрікмент має спільні риси з іншуванням і ейблізмом. Так, для вивчення упереджень щодо інвалідності застосовують позиції Іншого: «ейблістська точка зору – це віра в те, що порушення або інвалідність (незалежно від «типу») за своєю суттю є негативним явищем і, якщо з'являється можливість, має бути покращена, вилікувана або й зовсім усунена» (Campbell, 2009, p. 5). Оскільки Іншого бояться, пригноблюють і прагнуть позбутися, іншування дестабілізує і дегуманізує ті соціальні та культурні відмінності, які уособлює Інший (Saikia and Haines, 2024, p. 4). Іншування і ейблізм дискримінують і увічнюють стигму (ненормативність), сприяючи маргіналізації відмінностей. Подібна політика застосована апологетами енфрікменту, які грають на людських емоціях невпевненості і «споконвічних страхах» (Fiedler 1981, p. 34). Девід Хеві вважає використання ненормативності (інвалідності), символізує «сюрреалізм всього суспільства» і формує джерело людського страху (2006, p. 376). Таким чином, енфрікмент відрізняється від іншування або ейблізму у використанні та практичному застосуванні страху. Розмарі Гарланд Томсон уточнює: «Енфрікмент виникає з культурних ритуалів, які стилізують, замовчують, диференціюють і відчужують тих особистостей, чії тіла мисливці за фріками колонізують і комерціалізують» (1996, p. 10). Отже, у період з 1840 по 1940 роки фрік-шоу були цілком прийнятним бізнесом у США, де виставляли людей з інвалідністю для «розваги і прибутку» (Bogdan, 1988, c. 12).

Практичне використання ненормативності для створення сенсації з метою отримання прибутку є наступним аспектом, який відрізняє енфрікмент від інших дискримінаційних форм.

Слідом за Л. Фідлером, Р. Гарланд Томсон і Р. Богданом, які розробляють фундаментальне теоретичне підґрунтя процесів енфрікменту, Майкл Чемерс досліджує стигматизацію як сукупність засобів, якими суспільство маркує та пригнічує відмінності, та театральні вистави цих відмінностей з метою отримання найбільшої вигоди. М. Чемерс підтверджує висновки Фідлера і Гарланд Томсон про респектабельну і пристойну природу фріковості, що «кидають виклик деяким глибоко вкоріненим упередженням щодо людей з інвалідністю» (Chemers, 2008, р. 4). Парадоксальність фрік-шоу відбиває і подвійні стандарти по відношенню до глибокого літнього віку у вікторіанській Америці: «той, хто жив, важко працюючи, у вірі і самоконтролі, міг заслужувати на здоров'я й незалежність наприкінці життя, так само як і на швидку, безболісну та природну смерть; тоді як ледарі, розпусники та невіруючі були приречені на передчасну смерть або жалюгідну старість» (Cole, 1992, р. 91, 94).

Уособленням цієї формули була «161-річна» афро-американка Джойс Хет, одні зі знаменитостей в історії фрік-шоу Ф.Т. Барнума, чия діяльність остаточно сформувала феномен енфрікменту. Хет могла «конкурувати» з іншими учасниками шоу з фізичними особливостями (карлики, гіганти, бородаті жінки) виключно завдяки своєму сфабрикованому віку (вперше її демонстрували у червні 1835 року). Наприклад, осліплі очі Джойс Хет, які «настільки глибоко запали в очниці, що очні яблука, здавалося, взагалі зникли» (Fretz, 1996, р. 103), привертали увагу відвідувачів своєю фріковістю. Згідно з вигаданою Барнумом історією, Джойс нібито доглядала за першим президентом США Джорджем Вашингтоном і, таким чином, представляла великий інтерес для американської громадськості. Майкл Менген аналізує історію Хет як приклад суперечливого захоплення старістю, що існує «десь між

привабливістю та відштовхуванням» (2013, р. 241). Ця контрroversійність є характерною ознакою практик енфрікменту. А складний процес старіння вікторіанська мораль звела до поляризації позитивних та негативних стереотипів, сформувавши цим підґрунтя для ейджизму наступної доби (Гайдаш, 2019, с. 71).

Незважаючи на свій занепад у середині ХХ століття, енфрікмент як феномен не зникає, а набуває видозмінених форм в американській масовій культурі, включаючи мистецтво, кіноіндустрію і театральні вистави. З приходом глобалізації тенденції масової культури стали трансатлантичними і транснаціональними. Світова інтеграція дозволяє традиціям енфрікменту проникати і до сучасної української літератури, зокрема і в наукову фантастику. У першій книзі трилогії «Нові Темні Віки» Макса Кідрука, «Колонія», вбачаємо феномен фріка в образі Кентона Драгуна, талановитого програміста, який має синдром прогерії. Це рідкісне генетичне захворювання змушує дітей швидко старіти (і вмирати), деформуючи їхню тілесність. Однак Кентону вдалося дожити до 42 років за допомогою побічного ефекту теломіду: розроблений для астронавтів та мешканців марсіанських колоній, щоб компенсувати підвищений ризик розвитку раку, спричинений впливом космічної радіації, препарат значно подовжує життя у науково-фантастичному всесвіті Кідрука. Прийом теломіду подовжує теломери в клітинах Кентона, запобігаючи пошкодженню ДНК. Теломеразна терапія не може вилікувати програміста, але утримує хворобу на певному рівні. Варто Кентону припинити приймати теломід, він незабаром помре. Зовні Кентон нагадує карлика, через що стикається з приниженням з боку землянина. Відомого молекулярного програміста, якого показують на загальнонаціональних каналах, впізнають на вулицях Вашингтону у 2142 році, проте ці погляди не завжди схвальні, а такі, що продовжують традиції енфрікменту: у потязі метро коротун «раз чи двічі усе ж ловив на собі оцінюючі погляди – зріст-бо не сховати» (Кідрук, 2023, с. 445). Водночас персонаж

позбавлений віктимності і радше демонструє войовничу маскулінність за допомогою інвективної риторики. Коли різкий рух у вагоні метро збив його з ніг, програміст відреагував брутально по відношенню до огрядного пасажира: «Дивися, куди преш, жирний ти виблядку!» (Кідрук, 2023, с. 445). Наступна сцена фізичного насилля тільки посилює конфліктну природу людської взаємодії, яка має характер інвективної комунікації. Якщо програміст вдався до вербального насильства, прагнучи встановити рівновагу (і, можливо, свою владу), то огрядний пасажир застосував фізичну силу, відгамселивши Кентона майже до смерті, замість вербальної відповіді. Важливим елементом інвективності в цьому епізоді є публіка, яка також стає одним із учасників сцени насилля: «Товстун не зважав і штовхав його ногами, наче якусь ганчірку, до виходу з підземки. Люди, опускаючи погляди, оминали їх. Бейсболка злетіла з голови, і Кентон тягнув шию, мовляв, погляньте, це ж я, той ліліпут-програміст, що копіює аплізії, чому ви зараз мене не впізнаєте? Чому б вам зараз не підійти й не попросити автограф? Але ніхто не зупинявся, щоб допомогти» (Кідрук, 2023, с. 446).

І якщо винайдення засобу продовження життя формує утопічність візії майбутнього в романі, то споконвічне іншування, в основі якого лежить страх у різних його виявах (ненормативності, старості, смерті), урівноважує нарацію у бік дистопічності. Комунікативна форма інвективності, яка узагальнює зневажання, приниження і маргіналізацію особистості, є одним із способів енфрікменту. Як зауважує М. Чемерс, “попри зростаючу усвідомленість, фрік все ще міцно асоціюється з деградацією, приниженням та експлуатацією людей з обмеженими можливостями” (Chemers, 2008, p. 6).

References

Bogdan, R. (1988). *Freak show: Presenting human oddities for amusement and profit*. Chicago: The University of Chicago Press.

Campbell, F. (2009). *Contours of Ableism: The Production of Disability and Abledness*. London: Palgrave Macmillan UK.

Chemers, M. M. (2008). *Staging stigma: A critical examination of the American freak show* (Foreword by J. Ferris). New York: Palgrave Macmillan.

Cole, T. R. (1992). *The journey of life: A cultural history of aging in America*. Cambridge University Press.

Fiedler, L. A. (1978). *Freaks: Myths and Images of the Secret Self*. London: Penguin.

Fretz, E. (1996). P. T. Barnum's Theatrical Selfhood and the Nineteenth-Century Culture of Exhibition. In *Freakery: Cultural Spectacles of the Extraordinary Body*. Edited by Rosemarie Garland Thomson. New York: New York University Press, pp. 97–107.

Gaidash, A. V. (2019). *Dyskurs starinnia u dramaturhii SShA: problemne pole, semantyka, poetyka*. Dnipro: Aktsent PP.

Garland Thomson, R. (1996). Introduction: From wonder to error – A genealogy of freak discourse in modernity. In R. Garland Thomson (Ed.), *Freakery: Cultural spectacles of the extraordinary body* (pp. 1–19). New York: New York University Press.

Kidruk, M. (2023). *Novi Temni Viky. Koloniia*. Kharkiv: Borodatyi Tamaryn.

Mangan, M. (2013). *Staging Aging*. Bristol: Intellect.

Saikia, Y., Haines, C. (2024). Introduction. In *On Othering: Processes and Politics of Unpeace*. Edited by Yasmin Saikia and Chad Haines. Athabasca: AU Press, Athabasca University, pp. 3–30.

3.Шостак О.Г. Становлення письмової літературної традиції корінних націй Північної Америки. Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Філологічні науки. 2021. № 2 (22). С.98-113

Зміст

<i>Білоконь Г. М.</i>	НАЦІОНАЛЬНИЙ МІФ ТА ЙОГО РУЙНУВАННЯ У <i>CHANCERS</i> ДЖЕРАЛЬДА ВІЗЕНОРА	3
<i>Бойко Г.І.</i>	РОЗРОБКА ДИТЯЧОГО СТАНДАРТУ ТА МЕТОДИЧНИХ РЕКОМЕНДАЦІЙ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ	10
<i>Бондар-Фурса О. С.</i>	РЕТРАНСЛЯЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ МИСТЕЦЬКИХ ПРИНЦИПІВ КРИЗЬ ПРИЗМУ НАЦІОНАЛЬНИХ КОНЦЕПТІВ КОЗАЦЬКОЇ ДОБИ В УКРАЇНСЬКОМУ БАРОКО	15
<i>Борбунюк В. О.</i>	ВИСТАВА «КРИХІТКА ЦАХЕС НА ПРИЗВИСЬКО ЦИНОБЕР» ХАРКІВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО АКАДЕМІЧНОГО УКРАЇНСЬКОГО ДРАМАТИЧНОГО ТЕАТРУ ІМ. Т. Г. ШЕВЧЕНКА: ІМАГОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ І СПРИЙНЯТТЯ	23
<i>Bundak O.A.</i>	FORMATION OF NATIONAL IDENTITY IN UKRAINE: CURRENT THEORETICAL AND PRACTICAL DISCOURSE	28
<i>Chendei N.</i>	THE AUTHOR'S STANCE IN NEWSPAPER DISCOURSE ON IMAGOLOGICAL SHIFTS IN UKRAINIAN WARTIME CULTURE: FROM RUSSIAN LEGACY TO A NEW NATIONAL IDENTITY	32
<i>Даниленко Л. В.</i>	УКРАЇНСЬКА ІДЕНТИЧНІСТЬ НА СХОДІ УКРАЇНИ: ОСМИСЛЕННЯ ПОСТУПУ В КНИЗІ КАТЕРИНИ ЗАРЕМБО «СХІД УКРАЇНСЬКОГО СОНЦЯ»	38
<i>Dontsova O.S.</i> <i>Nikolaieva A.A.</i>	THE CULTURAL IDENTIFICATION OF THE CONCEPT FRIENDSHIP IN THE ENGLISH LINGUISTIC WORLD-IMAGE	46
<i>Dykun M.V.</i>	LANGUAGE AS AN INSTRUMENT FOR LEARNING CULTURAL IDENTITY	51
<i>Гайдаш А.В.</i>	ПРАКТИКИ ЕНФОРІКМЕНТУ В РОМАНІ <i>КОЛОНИЯ</i> (2023) МАКСА КІДРУКА	56
<i>Glushanytsia N.V.</i>	NATIONAL IDENTITY: CHALLENGES AND PROSPECTS OF MODERN UKRAINIAN SOCIETY	62
<i>Glushanytsia N.V.</i>	TRANSFORMATION OF UKRAINIAN NATIONAL CONSCIOUSNESS IN WARTIME	67

Наукове видання

**НОВІ ПЕРСПЕКТИВИ НАЦІОНАЛЬНОЇ
ІДЕНТИЧНОСТІ В КУЛЬТУРІ, МОВІ, МИСТЕЦТВІ ТА
ЛІТЕРАТУРІ**

Збірник наукових праць

Електронне видання

Формат 60x84/16. Ум.-друк. арк. 17,4
Наклад 150 прим. Зам. №2108-25

Видавець і виготовлювач ТОВ «Талком»
03115, м. Київ, вул. Львівська, 23,
тел./факс (044) 424-40-69, 424-56-26
E-mail: ukraina.vdk@email.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4538 від 17.05.2013.